

ЕКСПЕРТИЗА ЯКОСТІ ШКІЛЬНИХ ЗОШИТІВ

Н. Б. Анненкова, к. т. н., доцент кафедри товарознавства, торговельного підприємництва та експертизи товарів
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Луганськ (Україна)

Обов'язкову експертизу зошитів і щоденників в Україні скасували кілька років тому [1]. За даними Урядового порталу, така процедура зараз має рекомендаційний характер. На необхідності поновлення обов'язкової експертизи усіх зошитів і щоденників неодноразово наголошувала Національна комісія з захисту суспільної моралі. За інформацією офіційного сайту Нацкомісії, аналіз вмісту шкільних зошитів, у роздрібній торговельній мережі, неодноразово показував, що велика кількість їх мають ілюстрації, які не відповідають Держстандарту і містять рекламу [1]. Згідно ДСТУ 4736:2007 «Зошити шкільні. Технічні умови» [2] до якості шкільних зошитів висувається низка вимог, які пов'язані не тільки з оформленням обкладинки. Чи завжди виробники додержуються цих вимог (?), які зошити краще купувати для сьогоденного школяра (?) – питання є актуальними на сьогодні.

За дослідженнями Анни Ільюк [3] із восьми придбаних на Хрещатику шкільних зошитів і перевірених за якістю у державному центрі «Укрметртестстандарт» – шість не відповідають вимогам ДСТУ.

Метою наших досліджень було проведення експертизи якості шкільних зошитів, які реалізують на регіональному ринку.

На першому етапі досліджень, шляхом опитування, перевірено на скільки обізнані споживачі щодо якості та безпечності шкільних зошитів. У опитуванні приймали участь близько 500 осіб віком старше 18 років, різної статі, роду занять, матеріального і сімейного стану. Респонденти здебільшого, 73 %, мешканці м. Луганська. Отримана інформація розглядалася як у генеральній вибірці, так і у розподілених групах за віком, сімейним станом, освітою, регулярністю купівлі зошитів.

За проведеними дослідженнями виявилось, що у 80 % випадках зошити купують самі школярі, а тим більше студенти. У 95 % вони не звертають уваги на виробника, для них важливо щоб зошит був з яскраво-білого паперу, а ще краще з люмінесцентними добавками, з яскравим лініюванням, а головне, щоб на палітурці був «прикольний» малюнок. Батьки тільки у 20 % виявили свою турботу про дітей, та й то вони купують зошити для дітей молодшого шкільного віку. Про те що зошити можуть бути небезпечні для здоров'я дитини і що вони повинні мати просту обкладинку без малюнка, папір робочих сторінок зошита – жовтуватого або ж сіруватого кольору з не яскравим лініюванням, чули тільки 5 % опитаних батьків, підліткам та студентам, взагалі, про те не відомо.

Для проведення експертизи якості на ринку м. Луганська відібрали 7 зразків шкільних зошитів в клітинку, на 18 сторінок, наступних виробників: № 1 – «Зошит України» ТОВ «Полісвіт» (м. Дніпропетровськ), № 2 – ЗАТ «Поліграфіст», м. Київ, № 3 – ТОВ «Тетрада» (м. Київ), № 4 – видавництво «Школярник», м. Тернопіль, № 5 – ТОВ «Бріск» (м. Харків), № 6 – RPA Brik (м. Краків, Польща), № 7 – «Преса» (Луганська обл.).

Усі вітчизняні відібрані зошити мали відповідне маркування, і вичерпну інформацію, яка має бути на таких виробках, за винятком відсутності контактного телефону на зошиті від ТМ «Зошит України». Зошит ТМ RPA Brik (м. Краков, Польща) не мав жодної необхідної інформації крім екологічних знаків, торговельної марки і назви міста. На штриховому кодуванні відсутні цифри, адреса підприємства відсутня, і інші відомості також.

Щодо якості, згідно вимог ДСТУ 4736:2007: усі зошити були надійно скріплені, сторінки не випадали, навіть якщо зошит потрясти за обкладинку, обкладинки досить щільні.

Істотно відрізняється лініювання зошитів на обкладинці (місце для підписування зошитів). У ТМ «Зошит України» воно складається з 5 ліній, дві з яких частково перекриваються малюнком. З 5 ліній складається лініювання на обкладинці зошитів ТОВ «Бріск». Лініювання обкладинки зошитів «Поліграфіст», «Школярник», «Преса» утворене 6 лініями, що досить зручно для школяра. На обкладинці «Тетрада» є також 6 ліній, але відстань між ними рівно 5 мм (що достатньо за вимогами ДСТУ), проте школярам молодших класів підписати такий

зошит буде проблематично. На обкладинці зошита зарубіжного виробника зовсім відсутнє лініювання.

Щодо чіткості і правильності розташування ліній та клітинок, були такі зауваження: у зошитів ТМ «Зошит України», RPA Brik, «Преса», «Тетрада» деякі клітинки були нечіткі, затерті, неповні клітинки були як зі сторони згину зошита так і зверху та з боку полів. Разом з цим сторінки зошитів RPA Brik були яскраво білого кольору і ароматизовані, що суперечить вимогам ДСТУ. У зошитів від ТМ «Поліграфіст», «Школяр» і «Бріск» не було жодного зауваження щодо чіткості і розташування клітинок.

Корисна довідкова інформація на зошитах відсутня. Єдине виключення – це зошит ЗАТ «Поліграфіст»: у нього на обкладинці розміщена таблиця множення. На обкладинці «Бріск» замість довідкової інформації красується реклама. На обкладинках інших зошитів – герої мультиків, кішечки, собачки і т.ін. Якраз зошити радянського зразка в клітину відрізнялися наявністю довідкової інформації: таблиця множення, формули, переклад одиниць виміру і так далі. Нинішні виробники, в більшості, не поспішають використовувати вільне місце на благо школярам.

За фізико-хімічними показниками визначали: вагу зошитів; скручування; злипання сторінок; промокання; наявність слідів фарби; міцність верхнього шару обертання; вологість (табл. 1).

Таблиця 1 – Фізико-хімічні показники шкільних зошитів

Показники	Норма	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5	№ 6	№ 7
Вага зошитів, г/м ²	не більше 80 г/м ²	77	75	74	79	80	82	71
Скручування, град.	не більше 80°	71	68	74	62	63	69	63
Злипання сторінок	не допускається	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено
Промокання, секунда	не менше 120 с.	129	121	142	127	134	150	127
Наявність слідів фарби	не допускається	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено	не виявлено
Міцність верхнього шару, обертання	не менше 150 об.	165	152	161	153	150	170	154
Вологість, %	не більше 6 %	5	4	4	6	5	6	4

Як видно з наведених даних майже усі зошити за фізико-хімічними показниками відповідають встановленим вимогам, за винятком зошиту від ТМ «RPA Brik», вага цього зошита дещо перевищувала допустимі норми, на 2 г. У цих зошитів були занадто щільні сторінки, і в особливості, обкладинка, вологість близька до критичного показника. Вага зошита – важливий показник, бо школярі носять багато зошитів та книжок і через зайву вагу у них може бути викривлення хребта. Через таке порушення йому знизили оцінку до «незадовільно». Близька до критичної вага у зошитів «Школяр» (м. Тернопіль) та «Бріск» (м. Харків).

В цілому, за проведеною експертизою шкільних зошитів оцінка «відмінно» у зошитів ТМ «Поліграфіст» (м. Київ) – вони не мали жодного зауваження щодо оформлення обкладинки, щодо якості використаного паперу та нанесення клітин на робочих сторінках зошиту, щодо фізико-хімічних показників якості; «задовільно» – у ТМ «Зошит України» (м. Дніпропетровськ); «незадовільно» ТМ «RPA Brik» (Польща); усі інші – «добре» – вони мали 1–2 зауваження.

За проведеними дослідженнями та згідно з вимогами ДСТУ 4736:2007 [2] розроблено рекомендації споживачам щодо купівлі шкільних зошитів:

- маркування зошитів повинне бути відповідним та мати вичерпну інформацію;
- скріплення сторінок зошита має бути надійним, вони на повинні випадати, розпадатися, навіть якщо зошит потрясти за обкладинку;
- обкладинки мають бути досить щільні, але не повинні обтяжувати зошита;
- лініювання зошитів на обкладинці повинне бути достатнім для підпису – 5-7 ліній, відстань між лініями – не менше 5 мм;
- клітинки на всіх робочих сторінках повинні бути чіткими;
- зверху робочої сторінки, зі сторони згину зошита та полів клітинки мають бути повними;
- на першій сторінці обкладинки зошита не повинні бути малюнки, герої мультиків, кішечки, собачки та ін. – вони відволікають школяра від навчання;
- на четвертій сторінці обкладинки не повинно бути реклами, краще якщо там таблиця множення, або одиниці виміру (у зошитах в клітинку), алфавіт, деякі правила граматики (у зошитах в косу чи пряму лінію);
- колір робочих сторінок шкільного зошита, не повинен бути занадто білими і занадто сірим;
- заборонено застосовувати чорну фарбу для розлінування сторінок і оптичні вибілювачі паперу (за словами фахівців, контраст білого паперу і чорних лінійок шкідливий для очей дитини, у школяра, який пише в такому зошиті, може розвинути косоокість і погіршити зір);
- вимогами нового стандарту заборонене використання як занадто товстого так і занадто тонкого, прозорого паперу для робочих сторінок шкільного зошита.

Дослідження у даному напрямку продовжуються.

Список використаних джерел

1. Шкільні зошити і щоденники – як інструмент політичної пропаганди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://duhvoli.com.ua/index.php?article=2036>. – Назва з екрана.
2. Зошити шкільні. Технічні умови. – ДСТУ 4736:2007 [Чинний від 2007-07-01]. – К. : Держстандарт України. – 2007. – 20 с. – (Національні стандарти України).
3. Ільюк А. Зошити не відповідають стандартам [Електронний ресурс] / Ільюк А. – Режим доступу: http://www.consumerinfo.org.ua/must_know/quality /579/5641/. – Назва з екрана.